

Bez trzymanki. Jak rower zmienia Warszawę

Wystawa w Muzeum Woli rusza 29 maja 2026

Identyfikacja graficzna: Anna Światłowska

Muzeum Woli, 29.05.2026–2.07.2027

Rower od stu pięćdziesięciu lat zajmuje w dziejach Warszawy miejsce paradoksalne: jest jednym z najbardziej przełomowych i zarazem niedocenianych wynalazków. Z perspektywy historii techniki wydaje się jedynie etapem przejściowym – ogniwem między epoką ruchu pieszego i konnego a dominacją silników spalinowych; wynalazkiem, który entuzjazm wywoływać mógł u schyłku XIX wieku, ale nie powinien ekscytować w XXI wieku. Wolniejszy, niezdolny do przewiezienia większego ładunku, wystawiający człowieka na deszcz, przeznaczony zasadniczo dla jednej osoby. A jednak właśnie ta prostota sprawia, że rower cyklicznie – także dziś! – powraca jako narzędzie reformy miasta.

Twórcy wystawy *Bez trzymanki. Jak rower zmienia Warszawę* postanowili zbadać ten paradoks i przedstawiają rower nie tylko jako środek transportu, lecz także jako technologię, która kształtuje i zmienia praktyki społeczne, doświadczenia cielesne i miejskie imaginarium. Cyklizm natomiast – jako zjawisko historyczne i współczesne zarazem; jako praktykę, która w różnych momentach przyjmowała odmienne, niejednokrotnie przeciwstawne znaczenia i była związana z różnymi wizjami nowoczesności. Na wystawie poruszone zostaną wątki m.in. mobilności jako doświadczenia kulturowego, emancypacji, a także cyklizmu jako elementu materialnej kultury miasta czy zjawiska politycznego. Wystawę będzie można oglądać od 29 maja 2026 roku aż do 2 lipca 2027 roku w Muzeum Woli, oddziale Muzeum Warszawy.

Początki rowerów i triumf kolarstwa

Cyklizm w przestrzeni Warszawy pojawił się w XIX wieku, a pierwsze przejażdżki odbywały się w latach 60. na importowanych lub rodzimej produkcji „samojezdach”, „samopędach” lub „samochodach”. Jednak rozkwit nastąpił dopiero po 1886 roku, kiedy zawiązało się Warszawskie Towarzystwo Cyklistów, a w Anglii wynaleziono rower „safety” – czyli zasadniczo taki, jaki znamy dziś.

Początki cyklizmu to również załączki wyspecjalizowanego dziennikarstwa sportowego. Na wystawie zaprezentowane zostaną fragmenty „Cyklisty”, „Koła”, „Kolarza, Wioślarza i Łyżwiarza” czy „Warszawskiej Gazety Sportowej”, na których łamach nie tylko relacjonowano prężnie rozwijające się zawody sportowe, lecz także dyskutowano kwestie zdrowotne lub ideowe. Będzie można zobaczyć też apaszkę związaną z Wyścigiem Pokoju z 1950 roku, dokumentującą kulturę kibicowską, i system gadżetów towarzyszących jednej z najważniejszych imprez sportowych w krajach bloku wschodniego.

O sportowych wydarzeniach opowie również film *Zaczarowany rower* w reżyserii Silika Sternfelda – oparty na scenariuszu Jerzego Suszki i Bohdana Tomaszewskiego obraz sportowo-obyczajowy rozgrywający się m.in. w Warszawie podczas międzynarodowych wyścigów kolarskich. Nie zabraknie też fotografii Leonarda Jabrzemskiego, przekazanych w latach 70. Muzeum Warszawy, ukazujących wyścigi kolarskie odbywające się na ulicach stolicy w latach powojennej odbudowy.

Rower jako narzędzie emancypacji

Jednym z najważniejszych wątków wystawy jest temat emancypacji. W różnych momentach historii rower bywał narzędziem poszerzania autonomii – robotników, kobiet, dzieci czy migrantów. Dawał możliwość niezależnego przemieszczania się, przeformułowywał relacje między pracą a czasem wolnym, między prywatnym a publicznym – dawał ludziom swobodę. Historia cyklizmu spleta się więc z historią społecznych – klasowych, genderowych i pokoleniowych – aspiracji oraz przemian stylów życia.

Na wystawie zaprezentowane zostaną fotografie przedstawiające Karolinę Kocięcką oraz Marię Skłodowską-Curie na rowerach, ukazujące rolę tego pojazdu jako narzędzia przemian społecznych przełomu XIX i XX wieku. Kocięcka, utytułowana rekordzistka, jedna z pierwszych znanych z nazwiska polskich sportswomenek, symbolizowała emancypację kobiet poprzez sport i aktywność publiczną. Skłodowska-Curie reprezentowała równoległy proces walki o niezależności w sferze nauki, gdzie międzynarodowa mobilność i kariera akademicka stawały się elementami nowoczesnej tożsamości kobiet.

Przedstawiony zostanie również fotoreportaż Wiesława Prażucha poświęcony wiejskim listonoszkom – materiał o funkcjonowaniu poczty na prowincji lat 50. XX w. Rower stanowił w tym wypadku podstawowe narzędzie pracy – umożliwiał sprawne docieranie do rozproszonych i trudno dostępnych miejscowości. Obecność kobiet w tej profesji odzwierciedla idee socjalistycznej emancypacji oraz „stempluje” ich prawo do pracy w zawodach wymagających samodzielności i mobilności.

Warszawski przemysł rowerowy do 1939 roku

Rower można również rozumieć jako element materialnej kultury miasta – przedmiot produkcji, dystrybucji i naprawy. W jego historii codzienne praktyki użytkowania spotykają się z warszawskim, głównie wolskim, rzemiosłem i przemysłem. Opowieść o społecznym sensie jazdy na rowerze prowadzi nas od lokalnych warsztatów i fabryk do ulic, ścieżek i nieformalnych infrastruktur miejskich. Na wystawie zaprezentowane zostaną mapy wytwórstwa rowerowego, pokazujące historię zakładów przed wybuchem Wielkiej Wojny i po niej, a także same jednoślady, wśród nich egzemplarze będące najwybitniejszymi dziełami lokalnej wytwórczości, np. produkt warszawskiej fabryki A. Kamińskiego.

Ciało i zmysły

Kolejnym z ważnych wątków opowieści o cyklizmie jest mobilność jako doznanie cielesno-zmysłowe, a zarazem doświadczenie kulturowe. Jazda na rowerze zmienia nie tylko sposób poruszania się po mieście, relacje między ludźmi, lecz także ich relacje z czasem i przestrzenią. Pozwala pokonywać dystanse szybciej niż pieszo, a jednocześnie utrzymuje zmysły blisko miejskiej materialności – jej zapachów, dźwięków i rytmów. W tym sensie cyklizm można rozumieć jako szczególną formę percepcji: sposób widzenia i odczuwania środowiska. Samo przyjście na wystawę w tym przypadku nie wystarczy, warto zajeżdżać na Wolę własnym lub miejskim jednośladem i skonfrontować treści ekspozycji z osobistymi odczuciami.

Rower jako środek przekazu

Rower od swoich początków stanowi pojazd używany przez kurierów. Najpierw byli to gazeciarze, potem – bywało – posłańcy ruchów oporu (pod niemiecką okupacją lub podczas robotniczych strajków), wreszcie na przełomie XX i XXI wieku cała subkultura kurierów na ostrym kole, krążących między szklanymi wieżowcami stolicy.

Grupę dzisiejszych cyklistów współtworzą pracownicy sektora dostaw gastronomicznych. Ich codzienność wpisuje się w logikę tzw. *patchwork capitalism*, który tworzą niespójne formy regulacji, a deklarowana elastyczność pracy w dostawach stanowi kryptonim jej niestabilności. Rower staje się w tym kontekście narzędziem intensywnej, często wielogodzinnej pracy, w której odpowiedzialność za bezpieczeństwo, zdrowie i ciągłość dochodu spoczywa w dużej mierze na samych kurierach, często osobach z doświadczeniem migracji. W tym świetle rower przestaje być wyłącznie środkiem indywidualnej ekspresji czy rekreacji – staje się narzędziem funkcjonowania w systemie, który redefiniuje relacje między ciałem, pracą i miejską przestrzenią.

Ważny element zmian

Jest wreszcie cyklizm zjawiskiem politycznym. W ostatnich dekadach rower powrócił do centrum debaty o przyszłości stolicy: dyskutujemy o środowiskowych uwarunkowaniach życia w Warszawie, dostępności usług, skali miasta, w którym chcemy żyć. Działania miejskich ruchów społecznych, nowe polityki transportowe i alternatywne wizje urbanistyki sprawiają, że dwa koła stają się nie tylko symbolem, lecz także czynnikiem przemian współczesnej metropolii.

W tym szerokim kontekście faktów, znaczeń i użytków, jakie wiążą się z rowerem, tytułowe określenie „bez trzymanki” można rozumieć na kilka sposobów. Może oznaczać ryzyko, ruch i utratę stabilności, ale przecież także moment równowagi osiąganą w pędzie. Jazda bez trzymanki to gest dziecięcej odwagi i młodzieńczej brawury oraz śmiałości, wyzwania rzuconego zastanym regułom. Jeśli osiągniemy odpowiednią prędkość, zajedziemy – na rowerze – daleko.

Wystawa *Bez trzymanki. Jak rower zmienia Warszawę* zostanie otwarta 29 maja 2026 roku w Muzeum Woli, oddziale Muzeum Warszawy przy ul. Srebrnej 12.

Godziny otwarcia:

wtorek, środa, piątek 9.00–18.00, czwartek 11.00–20.00, sobota, niedziela 11.00–19.00

Bilety: 10 zł / 15 zł, w czwartki wstęp za 1 zł

Organizator:

Partnerzy:

Patroni medialni:

TVP SPORT

wyborcza.pl

RADIO
NOWY ŚWIAT

nat

KULTURA
KOLARSKA

PGE

Partner edukacji
Muzeum Warszawy:

KOLOFON

kuratorzy

Piotr Kubkowski, Konrad Schiller

produkcja

Michał Tański

projekt architektoniczny i opracowanie graficzne

Studio Robot (Krzysztof Czajka,
Łukasz Wysoczyński, Zofia
Janina Borysiewicz - współpraca graficzna)

system typograficzny wystaw Muzeum Warszawy

Anna Światłowska

program towarzyszący

Konrad Schiller, Piotr Kubkowski,
Klaudia Jaraszek, Henryk Kwiatek
(Galeria TOR/Nowe Dynasy),
Piotr Brama, Towarzystwo Krajoznawcze
Krajobraz

program edukacyjny

Katarzyna Żukowska

współpraca

Henryk Kwiatek, Łukasz
Kubacki, Kseniya Homel, Nextbike –
operator Veturilo, Antymateria, Urvis Bike,
Maria Mencwel, Michał Mańkowski,
Muzeum Sportu i Turystyki, Towarzystwo
Krajoznawcze Krajobraz, Kuchnia Konfliktu,
Zarząd Dróg Miejskich Urzędu m.st.
Warszawa

wypożyczenia z instytucji i od osób prywatnych

Muzeum Warszawy, Muzeum Narodowe w
Warszawie, Zachęta Narodowa Galeria
Sztuki, Muzeum Sportu i Turystyki, Muzeum
Narodowe w Krakowie, Narodowe
Archiwum Cyfrowe, Biblioteka
Narodowa/Polona, Ośrodek
Karta, Nextbike – operator Veturilo,
Antymateria, Urvis Bike, Kwiaciarnia
Grafiki, Galeria TOR/Nowe Dynasy, Łukasz
Kubacki, Michał Mańkowski, Wytwórnia
Filmów Dokumentalnych i Fabularnych,
Zielone Mazowsze, Tomasz Kaczor,
Ewa Breymeyer-Darska, Biblioteka
Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteka
Uniwersytetu Jagiellońskiego,
Maria Mencwel, Anna Libera

reprodukcje ze zbiorów

Biblioteka Narodowa (Polona.pl)
Narodowe Archiwum Cyfrowe
Fundacja Ośrodka KARTA
Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego
Muzeum Warszawy

realizacja wystawy

Piotr Lipiński (koordynacja), Michał
Bogumił, Zofia Cur, Ksenia Góreczna, Paweł
Grochowalski, Krzysztof Kwiatkowski,
Artur Miniewicz, Katarzyna Radecka,
Tomasz Raubo, Leszek Sokołowski, Mariusz
Stawski, Filip Wielechowski-Olszak,
Adam Wrzosek, Aleksandra Złotowska

konserwacja

Piotr Kaczkiełło, Anna Konopko,
Katarzyna Lesiakowska-Tofil, Igor Nowak,
Karolina Nowicka, Piotr Popławski

wypożyczenia zewnętrzne

Janusz Kurczak

wypożyczenia wewnętrzne

Aleksandra Lis, Dawid Łukasiak,
Małgorzata Oliwińska, Dorota Parszewska,
Joanna Rykiel, Zuzanna Sieroszevska-
Rolewicz, Filip Żelewski, Tomasz
Lewandowski

koordynacja digitalizacji

Mikołaj Kalina

digitalizacja

Adrian Czechowski, Eliza Kowalska-Matek,
Michał Matyjaszewski, Anna Sulej

redakcja i korekta tekstów

Katarzyna Głowińska

tłumaczenie tekstów

Aleksandra Szymczyk

projekt plakatu

Anna Światłowska

komunikacja i marketing

Anna Dobrowolska-Balcerzak,
Agata Fijałkowska, Agata Fronczyk,
Daniel Karwowski, Anna Ładna,
Jowita Purzycka, Nela Sobieszczńska,
Karina Dąbska, Olga Gaertner, Maria Alicja
Włodarska

Instalacja

Gustaw Maj (Bardaszka DIY)

Mural

Projekt - Maria Mencwel

Wykonanie - Sesme Studio Dawid
Krysztofiak

Partnerzy

Antymateria, Nextbike – operator Veturilo

Partner Edukacji Muzeum Warszawy
Polska Grupa Energetyczna PGE

Patroni Medialni

TVP Sport
Wyborcza.pl
Radio Nowy Świat
Notes Na 6 Tygodni
Kultura Kolarska

Kontakt dla mediów:

Nela Sobieszczńska

Muzeum Warszawy

502 244 911

nela.sobieszczanska@muzeumwarszawy.pl

Materiały dla mediów: <https://muzeumwarszawy.pl/dla-mediow/>

Więcej informacji o wystawie: <https://muzeumwoli.muzeumwarszawy.pl/wystawa/bez-trzymanki-jak-rower-zmienia-warszawe/>